

Beslut

efter kvalitetsgranskning av undervisning i
svenska som andraspråk i årskurs 7–9 vid
Kvarnskolan i Järfälla kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av undervisningen i svenska som andraspråk. Frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning skapar rektor organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet?
2. I vilken utsträckning gör rektor en bedömning av god kvalitet avseende elevernas behov av svenska som andraspråk?
3. I vilken utsträckning genomförs undervisningen i svenska som andraspråk enligt kursplanen och med god kvalitet?
 - a) I vilken utsträckning täcker undervisningen kursplanens centrala innehåll?
 - b) I vilken utsträckning genomförs undervisningen på ett sådant sätt och på en sådan nivå att alla elever oberoende av könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet?
 - c) I vilken utsträckning genomförs undervisningen på ett sådant sätt att den ger alla elever oberoende av könstillhörighet rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå?

Bedömningen för respektive område (frågeställning 1 och 2 samt underfrågorna 3a-3c) görs i tre nivåer - *hög utsträckning, i delar och låg utsträckning* - utifrån Skolinspektionens framtagna kvalitetskriterier för granskningen. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i flera delar kan Skolinspektionen rekommendera att ett utvecklingsarbete behöver inledas. En skriftlig redovisning av åtgärder och resultat begärs i så fall av skolan. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i hög utsträckning inom hela det granskade området kan Skolinspektionen lämna framåtsyftande kommentarer som stöd för skolans arbete med att ytterligare utveckla verksamheten.

Kvalitetskriterierna är Skolinspektionens uttolkning av *författningar inom skolområdet, forskningsöversikter* samt den erfarenhet som Skolinspektionen har fått genom sin samlade *tillsyns- och granskningsverksamhet*. Avgränsningar har gjorts inom respektive bedömningsområde. Skolinspektionen gör i sin granskning därför inte anspråk på att vara allomfattande.

Granskningen genomförs i 30 skolor och i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Skolinspektionen besökte Kvarnskolan den 7–9 maj 2019. Besöket genomfördes av Daniel Nilsson och Sofia Ydrefors. Intervjuer med elever som läser svenska som andraspråk, lärare i svenska som andraspråk och rektorn samt lektionsobservationer och dokumentstudier har genomförts.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida: <https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/SVA/>

Beslut

Kvalitetsgranskningen avslutas eftersom alla de granskade områdena uppfyller Skolinspektionens kvalitetskriterier i hög utsträckning.

1. Organisatoriska förutsättningar

Skolinspektionen bedömer att rektorn i hög utsträckning skapar organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet.

2. Rektors bedömning av elevers behov av svenska som andraspråk

Skolinspektionen bedömer att rektorn i hög utsträckning gör en bedömning av god kvalitet avseende elevernas behov av undervisning i svenska som andraspråk.

3a. Undervisningens innehåll

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i svenska som andraspråk i hög utsträckning planeras och genomförs så att hela det centrala innehållet behandlas.

3b. Undervisningens kvalitet och nivå

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i hög utsträckning genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att elever har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet.

3c. Elevers möjligheter att kommunicera och uttrycka ett komplext innehåll

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i hög utsträckning genomförs på ett sådant sätt att eleverna ges rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå.

Skolinspektionens bedömningar

1. Organisatoriska förutsättningar

Författningsstöd

2 kap. 10, 13 och 34 §§, 4 kap. 4–7 §§ skollagen

5 kap. 14 och 15 §§ skolförordningen (2011:185)

Förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 11), 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn arbetar för att undervisningen ska bedrivas av behöriga lärare som ges relevant kompetensutveckling, samt om rektorn organiserar undervisningsgrupperna utifrån elevernas behov och kunskapsnivå i svenska. Vidare bedöms i vilken utsträckning rektorn leder och utvecklar ämnet.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i hög utsträckning skapar organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet. Skälen till bedömningen är att trots att undervisningen bedrivs av lärare som saknar behörighet i svenska som andraspråk skapar rektorn förutsättningar för samverkan och stöttning i undervisningen. Lärarna är behöriga i svenska och ges stöd från en behörig lärare i svenska som andraspråk. Det är tydligt vilka elever som ska läsa svenska som andraspråk och rektorn fördelar extra resurser för lärarna att avgöra var de behövs bäst utifrån elevernas behov. Vidare leder och utvecklar rektorn ämnet genom att följa upp resultaten och undervisningen och planerar aktivt för verksamheten utifrån dess förutsättningar.

Behörighet och kompetensutveckling

Lärarna som undervisar i svenska som andraspråk är legitimerade och behöriga i ämnet svenska men saknar behörighet i svenska som andraspråk. Lärarna samverkar i ett arbetslag för svenska och svenska som andraspråk där det även finns en behörig lärare i svenska som andraspråk. Samtliga lärare i svenska och svenska som andraspråk delar också arbetsrum samt samverkar och planerar undervisningen med varandra. För ett par år sedan gjordes också en fortbildningsinsats i ämneslaget kring språkutvecklande arbetssätt och lärarna arbetar aktivt med ett språkutvecklande arbetssätt oavsett vilket ämne de undervisar i. Till hösten kommer det att finnas två behöriga lärare i svenska som andraspråk.

Organisering

Undervisningen i svenska som andraspråk ges i samlad klass¹ tillsammans med elever som läser svenska. Denna lösning är tillfällig under terminen och har för årskurs 9 pågått sedan sportlovet och för årskurs 7 och 8 sedan påsklovet. Rektorn har tillsatt resurser i form av extra personal som lärarna i ämneslaget gemensamt fördelar utifrån hur behoven ser ut i de olika grupperna. Till hösten kommer två behöriga lärare i svenska som andraspråk bedriva undervisningen i två separata grupper i svenska som andraspråk i varje årskurs.

Utveckling av ämnet

Ämnets status har ökat under senare år och ämnet har idag samma status bland lärare och elever som övriga ämnen. Genom att informera elever och vårdnadshavare samt föra diskussioner med kollegor arbetar lärarna dock aktivt med att ytterligare öka ämnets status.

Genom fördelning av resurser markeras ämnets vikt och likvärdiga status. Rektorn beskriver även att lärarna som undervisar i svenska som andraspråk arbetar aktivt med ett språkutvecklande arbetssätt. Inför den tillfälliga organisationen under innevarande termin informerades vårdnadshavare genom föräldrarådet och via skolans digitala plattform om ämnet och dess organisering.

Lärarna ges goda förutsättningar för samverkan genom såväl planerade möten i ämneslaget som spontan samverkan. Redan innan lärarna i svenska undervisade i svenska som andraspråk samverkade samtliga lärare i svenska och svenska som andraspråk kring

¹ Med undervisning i samlad klass menas att undervisningen i svenska som andraspråk bedrivs parallellt och integrerat tillsammans med undervisningen i ämnet svenska.

planering och bedömning. Svensklärarna beskriver att de har goda insikter i det centrala innehållet i svenska som andraspråk.

Rektorn följer upp bedömningar i skolans digitala plattform och elevernas uppfattningar och förväntningar via enkäter. Rektorn kan också få signaler om undervisningen inte skulle hålla hög kvalitet från mentorer eller elever. Rektorn har inte fått signaler om missnöje eller att undervisningen eller den tillfälliga organisatoriska lösningen inte skulle fungera. Någon särskild uppföljning gällande skillnader i förutsättningarna mellan flickor och pojkar görs inte, men rektorn framhåller att dessa frågor ingår i skolans diskussioner och arbete kring värdegrund.

Rektorn följer upp och analyserar resultaten i svenska som andraspråk. Några jämförelser mellan pojkars och flickors resultat har inte gjorts, då det är få elever och därför svårt att dra slutsatser. Elever som läser svenska som andraspråk har generellt sett relativt låga betyg. Den individuella progressionen är dock tydligare i andra ämnen än vad den är för eleverna i svenska som andraspråk. Rektorn konstaterar att detta beror på elevernas språkliga förutsättningar. En lärare beskriver också skillnaden mellan förutsättningarna i svenska som andraspråk med andra ämnen genom att belysa att det i andra ämnen endast är kunskapsinnehållet som är i fokus. I svenska som andraspråk utgår undervisningen istället från såväl en språklig som en kunskapsmässig nivå.

Lärarna har kontinuerligt betygssdiskussioner i ämneslaget. Vid terminsslutet eller första veckan på hösten analyseras även betygen i ämneslagen. De generellt sett låga betygen i svenska som andraspråk har diskuterats även i ämneslaget. För de elever som i årskurs 9 riskerar att inte nå ett betyg i ämnet har särskilda insatser satts in.

2. Rektors bedömning av elevers behov av svenska som andraspråk

Författningsstöd
2 kap. 10 § skollagen
5 kap. 14 och 15 §§ skolförordningen
Lgr 11, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn gör en bedömning av god kvalitet avseende elevers behov av undervisning i svenska som andraspråk.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i hög utsträckning gör en bedömning av god kvalitet avseende elevernas behov av undervisning i svenska som andraspråk. Skälen till bedömningen är att det finns en medvetenhet och struktur för hur behovsbedömningen ska göras och rektorn fattar enskilda beslut om att en elev ska läsa svenska som andraspråk.

Bedömning av elevers behov av undervisning i svenska som andraspråk

När en elev kommer till Kvarnskolan från en annan skola genomförs överlämningssamtal med överlämnande skola. I detta samtal tas det upp om eleven läst svenska som andraspråk tidigare. De flesta eleverna kommer dock till Kvarnskolan redan i årskurs 6. Under de första månaderna i årskurs 6 läser eleverna svenska tillsammans, under tiden som lärarna gör en bedömning av vilket ämne eleven har behov av att läsa. Därefter

meddelas eleven och vårdnadshavare vilket ämne eleven ska läsa och rektorn fattar beslut.

När en elev kommer till Kvarnskolan i årskurs 7 baseras beslutet om vilket ämne en elev ska läsa till stor del på vilket ämne eleven läst tidigare samt övrig information skolan har om eleven. Lärarna tar också reda på vilket ämne en elev har behov av att läsa. Rektorn beskriver också att centralt språkcentrum är en resurs vid bedömning om en elev ska läsa svenska som andraspråk. Det har hänt att elever bytt mellan ämnena men det är ovanligt. Det är rektorn som fattar alla beslut om elever som ska läsa svenska som andraspråk eller byta ämne vid ombedömningar.

3a. Undervisningens innehåll

Författningsstöd Lgr 11, 5 Kursplaner
--

Här bedöms i vilken utsträckning undervisningen täcker kursplanen centrala innehåll.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i svenska som andraspråk i hög utsträckning planeras och genomförs så att hela det centrala innehållet behandlas. Skälen till bedömningen är att lärarna samplanerar undervisningen och genomför den utifrån det centrala innehållet i kursplanen.

Undervisningens innehåll

Lärarna gör varje år en gemensam läsårsplanering för svenska och svenska som andraspråk som all undervisning utgår ifrån. Undervisningen är likartad, det finns dock delar som skiljer ämnena åt till exempel ingår inte språkhistoria i undervisningen i svenska som andraspråk. Under innevarande termin när eleverna läser i samlad klass planerar lärarna att dela upp eleverna vid vissa tillfällen för att säkerställa att samtliga delar av det centrala innehållet tas upp i undervisningen. Lärarna skapar pedagogiska planeringar för alla arbetsområden. I de pedagogiska planeringarna klargörs mål, syfte och kravnivåer på ett för eleverna anpassat sätt. Lärarna beskriver att de undervisar i suffix och prefix, idiomatiska uttryck och sammansatta ord i undervisningen. Även av observationer framgår att lärarna lyfter språkliga aspekter i undervisningen och har ett andraspråksperspektiv. På uppdrag av rektorn har lärarna tagit del av material som beskriver skillnaderna i kursplanerna mellan ämnena och diskuterat detta. Lärarna uppger vidare att de undervisar i begreppskunskap och språkliga strategier vilket även tydligt framkommer i de observationer som gjorts.

3b. Undervisningens kvalitet och nivå

Författningsstöd 1 kap. 4 och 5 §§, 3 kap. 3 och 14 §§, 10 kap. 20 a § skollagen 5 kap. 2 § skolförordningen Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning undervisning genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att alla elever oberoende av könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som

möjligt i förhållande till kunskapskraven. Särskilt bedöms i vilken utsträckning undervisningen kännetecknas av de framgångsfaktorer som vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som betydelsefulla.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i hög utsträckning genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att eleverna har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet. Skälen till bedömningen är att undervisningen i hög utsträckning utgår från ett andraspråksperspektiv. Undervisningen är kognitivt utmanande samtidigt som eleverna ges sådant stöd de behöver för att nå så långt som möjligt. Vidare har det i granskningen inte framkommit annat än att elever oberoende av könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet.

Undervisningens kvalitet

Undervisningen utgår från ett andraspråksperspektiv och kännetecknas av metoder som ses som framgångsfaktorer för andraspråksinläring. Lärarna använder sig av ett modellerande arbetssätt, arbete i olika stora grupper samt begreppslistor. Vidare arbetar lärarna med olika hjälpfraser och ger eleverna olika exempel på hur texter inom en viss genre kan inledas. Eleverna ges tid att förbereda sig genom att exempelvis skriva ner svar på frågor, så kallat kortskrivande, innan de redovisar sitt svar inför gruppen. Eleverna beskriver att lärarna lär dem strategier för att kommunicera skriftligt och muntligt, bland annat genom att göra omskrivningar och använda synonymer.

Lärarna planerar undervisningen för att främja samtal och för att alla elever ska delta och våga uttrycka sig. Lärarna beskriver att den tid då undervisningen bedrivits i samlad klass haft positiv inverkan på klimatet i vissa grupper. Lärarna beskriver också att de väljer innehåll utifrån elevers förförståelse och förutsättningar.

Lärarna berättar att grammatik är en grundläggande del i undervisningen som de fokuserar på redan i årkurs 7. Språkriktighet, grammatik och språkbruk i olika sammanhang är alltid en närvarande del i undervisningen i alla årskurser. Lärarna kopplar undervisningen till elevernas vardag och arbetar med att låta eleverna använda sitt vardagsspråk samtidigt som de utmanas att uttrycka sig mer formellt. Eleverna berättar också att de får använda sitt modersmål på olika sätt för att klara av uppgifterna. Detta genom att diskutera med en kamrat som talar samma språk eller använda sig av ordlistor för att översätta ord.

Undervisningens nivå

Undervisningens nivå är hög och eleverna beskriver att det ställs höga krav i den samlade undervisningen. Detta samtidigt som lärarna säkerställer att eleverna förstår. Lärarna beskriver att de genom att ge eleverna förförståelse och stöttning kan hålla en hög nivå på undervisningen och exempelvis låta eleverna läsa samma avancerade texter som de som läser svenska. Lärarna är aktiva även vid inköp av litteratur för att det i biblioteket ska finnas litteratur med enklare språk men med hög kognitiv nivå. Eleverna beskriver undervisningen som utmanande och åldersadekvat, genom att de exempelvis kan få extra uppgifter eller anpassat material.

Lärarna anpassar undervisningen till elevers förutsättningar genom att utgå från olika tester och inlämningsuppgifter som eleverna gjort när de planerar nivån och anpassar innehållet till eleverna.

Eleverna berättar att lärarna uppmuntrar dem mycket och att det inte är någon skillnad i hur lärarna bemöter flickor och pojkar.

3c. Elevernas möjlighet att kommunicera och uttrycka ett komplext innehåll

Författningsstöd

1 kap. 4 och 5 §§, 3 kap. 3 § skollagen

5 kap. 2 § skolförordningen

Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning eleverna oavsett könstillhörighet ges möjlighet att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utan att det ställs för tidiga krav på språklig korrekthet.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i hög utsträckning genomförs på ett sådant sätt att eleverna ges rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå. Skälen till bedömningen är att undervisningen planeras och genomförs på ett sätt som skapar många möjligheter att på olika sätt kommunicera på svenska. Att det skulle finnas någon skillnad i det avseendet beroende på elevernas könstillhörighet har inte framkommit.

Elevers möjligheter att kommunicera på svenska

Eleverna ges genom den varierade undervisningen möjligheter att kommunicera på svenska både muntligt och skriftligt. Lärarna skapar goda förutsättningar för att eleverna att diskutera i par, mindre grupper och i helklass. Lärarna uppger att de genom att bestämma grupper och placering i klassrummet skapar förutsättningar för goda samtal och att alla elever ska komma till tals och våga delta i interaktionen. Lärarna beskriver att det varit positivt med att ha undervisningen i samlad klass och då särskilt i vissa grupper. I de grupper där klimatet inte varit lika tillåtande har lärarna genom planering av grupper och placering kunnat påverka klimatet i grupperna. Vidare planerar lärarna så att eleverna får tid att förbereda sina svar på frågor genom att först samtala i mindre grupper. Lärarna använder också så kallat kortskrivande då eleverna först får skriva ner sina svar innan de lämnar sitt svar muntligt inför klassen. Lärarna hjälper även eleverna att utveckla sina svar genom att ställa följdfrågor.

Lärarna uppger att en varierad undervisning där eleverna får växla mellan att prata, skriva och lyssna är viktig. Bland annat styr lärarna i boksamtal vilka roller eleverna ska ha i samtalet för att eleverna ska få öva att diskutera på olika sätt.

På Skolinspektionens vägnar

X Sofia Lindstrand

Sofia Lindstrand
Beslutsfattare
Signerat av: Sofia Lindstrand

X Daniel Nilsson

Daniel Nilsson
Utredare
Signerat av: Daniel Nilsson

I handläggningen av ärendet har även utredarna Sofia Ydrefors och Hanna Antonsson medverkat.

Bilaga: Bakgrundsuppgifter om verksamheten

På Kvarnskolan i Järfälla läser 51 elever i årskurs 7–9 svenska som andraspråk. Kvarnskolan har ingen förberedelseklass men fem elever på skolan läser inom ramen för prioriterad timplan. På skolan sker undervisningen i svenska som andraspråk vanligtvis separerat från svenska men under innevarande termin har undervisningen istället bedrivits i samlad klass på grund av personella förutsättningar. Undervisningen i svenska som andraspråk bedrivs för tillfället av lärare med behörighet i svenska men utan behörighet i svenska som andraspråk.